

Powstanie styczniowe

I. Geneza powstania styczniowego

1. Odwilż posewastopolska

a. sytuacja w Rosji w połowie XIX w

- klęska w wojnie krymskiej (1853-1856 r.)
- śmierć Mikołaja I i wstąpienie na tron Aleksandra II

b. reformy wewnętrzne w Rosji

- ogłoszenie amnestii
- zniesienie poddaństwa chłopów
- reformy samorządowe i sądownicze
- złagodzenie cenzury

2. wizyta Aleksandra II w Warszawie – 1856 r.

a. odmowa Aleksandra II rozszerzenia autonomii

b. niewielkie ustępstwa wobec Polaków w Królestwie Polskim

- złagodzenie cenzury
- utworzenie w Warszawie Akademii Sztuk Pięknych
- utworzenie Akademii Medyko-Chirurgicznej
- utworzenie Towarzystwa Rolniczego – Andrzej Zamoyski

c. mianowanie Michaiła Gorczakowa namiestnikiem Królestwa Polskiego

3. Dwa nurty działalności patriotycznej

a. „biali” – „millenerzy”

- program pracy organicznej – Edward Jurgens
- działalność Towarzystwa Rolniczego – Andrzej Zamoyski – program oczyszczania, a w dalszej perspektywie również uwłaszczenia chłopów

c. „czerwoni”

- zwolennicy natychmiastowej walki zbrojnej
- tworzenie sieci konspiracyjnej

d. działalność Aleksandra Wielopolskiego

- zwolennik ugody z caratem
- dążył do przywrócenia Królestwu Polskiemu konstytucji

- objął funkcję dyrektora Komisji Rządowej Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
- naczelnik Rządu Cywilnego (V 1862-VII 1863 r.)
- e. demonstracje patriotyczne
- pogrzeb generałowej Katarzyny Sowińskiej – 1860 r.
- pogrzeb pięciu ofiar zabitych 27 II 1861 r.
- zgoda namiestnika carskiego Michaiła Gorczakowa na utworzenie polskiej Straży Ochotniczej

4. Eskalacja konfliktu

- a. rozwiązanie przez Aleksandra Wielopolskiego Towarzystwa Rolniczego
- b. protestacyjne manifestacje w Warszawie – rozpędzone przez żandarmerię – śmierć około 100 osób
- c. manifestacje rocznicowe
- d. przygotowania „czerwonych” do powstania zbrojnego
 - utworzenie przez „czerwonych” Komitetu Miejskiego – na czele Ignacy Chmielewski
 - przekształcenie Komitetu Miejskiego w Komitet Centralny Narodowy
 - przygotowania militarne – Jarosław Dąbrowski
- e. utworzenie przez „białych” Dyrekcji Krajowej
- f. zapowiedź cara przeprowadzenia niewielkich reform

II. Przebieg powstania

1. Wybuch powstania

- a. ogłoszenie przez Aleksandra Wielopolskiego branki do wojska
- b. proklamacja powstania – 22 I 1863 r.
 - Komitet Centralny Narodowy przekształca się w Tymczasowy Rząd Narodowy
 - ogłoszenie „Manifestu” wzywającego do udziału w powstaniu
 - zapowiedź uwłaszczenia chłopów
 - przyznanie ziemi bezrolnym uczestnikom powstania
- c. objęcie funkcji dyktatora przez Ludwika Mierosławskiego – rezygnacja po doznanych porażkach
- d. zasługi Stefana Bobrowskiego i Zygmunta Padlewskiego dla rozwoju powstania
- d. Włączenie się „białych” do powstania – nawiązanie współpracy Dyrekcji Krajowej i Rządu Narodowego

2. Przebieg walk

- a. partyzancki charakter walk
- b. objęcie funkcji dyktatora przez Mariana Langiewicza (11-18 III 1863 r.)

- bitwa pod Małogoszczem
- bitwa pod Grochowskimi
- podział „partii” Marian Langiewicza w celu wyjścia z okrążenia
- aresztowanie Mariana Langiewicza przez Austriaków po przekroczeniu przez niego granicy
- c. objęcie funkcji namiestnika przez gen. Fiodora Berga – nasilona akcja antypowstańcza
- d. dyktatura Romualda Traugutta (X 1863 – IV 1864 r.)
- próba przekształcenia oddziałów partyzanckich w regularną armię
- realizacja dekretu uwłaszczeniowego
- aresztowanie i egzekucja Romualda Traugutta

3. Schyłek powstania

- a. rozbięcie oddziału gen. Józefa Hauke-Bosaka
- b. wydanie przez cara Aleksandra II ukazu o uwłaszczeniu chłopów 2 III 1864 r.
- c. aresztowanie Romualda Traugutta
- d. próba podtrzymania oporu przez naczelnika Warszawy Aleksandra Waszkowskiego
- e. do wiosny 1865 r. walczył oddział dowodzony przez księdza Stanisława Brzózkę

III. Sprawa polska na arenie międzynarodowej

- 1. Program „sześciu punktów” w sprawie polskiej opracowany przez Francję, Austrię i Wielką Brytanię (żądania amnestii, powołanie polskiego przedstawicielstwa narodowego, zapewnienie wolności przekonań, ustanowienia polskiego języka urzędowego, dopuszczenie Polaków do urzędów oraz złagodzenia zasad poboru do wojska)
- 2. Deklaracje poparcia dla Polaków papieża Piusa IX oraz katolickich ugrupowań we Francji i liberalnych w Anglii i Niemczech
- 3. Wiec poparcia dla sprawy polskiej delegacji stowarzyszeń robotniczych
- 4. Zdecydowanie wrogą wobec Polaków postawę przyjęły władze pruskie – Otton von Bismarck
- 5. Konwencja Alvenslebena – umowa dotycząca współpracy Prus i Rosji w zwalczaniu polskich ruchów niepodległościowych

IV. Skutki powstania styczniowego

- 1. Straty osobowe
 - ok. 20 tys. powstańców poległo w walkach
 - ok. 2 tys. osób poniosło śmierć w wyniku egzekucji
 - kilkadziesiąt tysięcy osób zostało zesłanych na Syberię
- 2. Straty materialne – konfiskaty majątków uczestników i sympatyków powstania
- 3. Cechy charakterystyczne powstania styczniowego

- a. władze działały w konspiracji
 - b. powstało państwo podziemne
 - c. walki zbrojne miały charakter partyzancki
4. Uwłaszczenie chłopów